

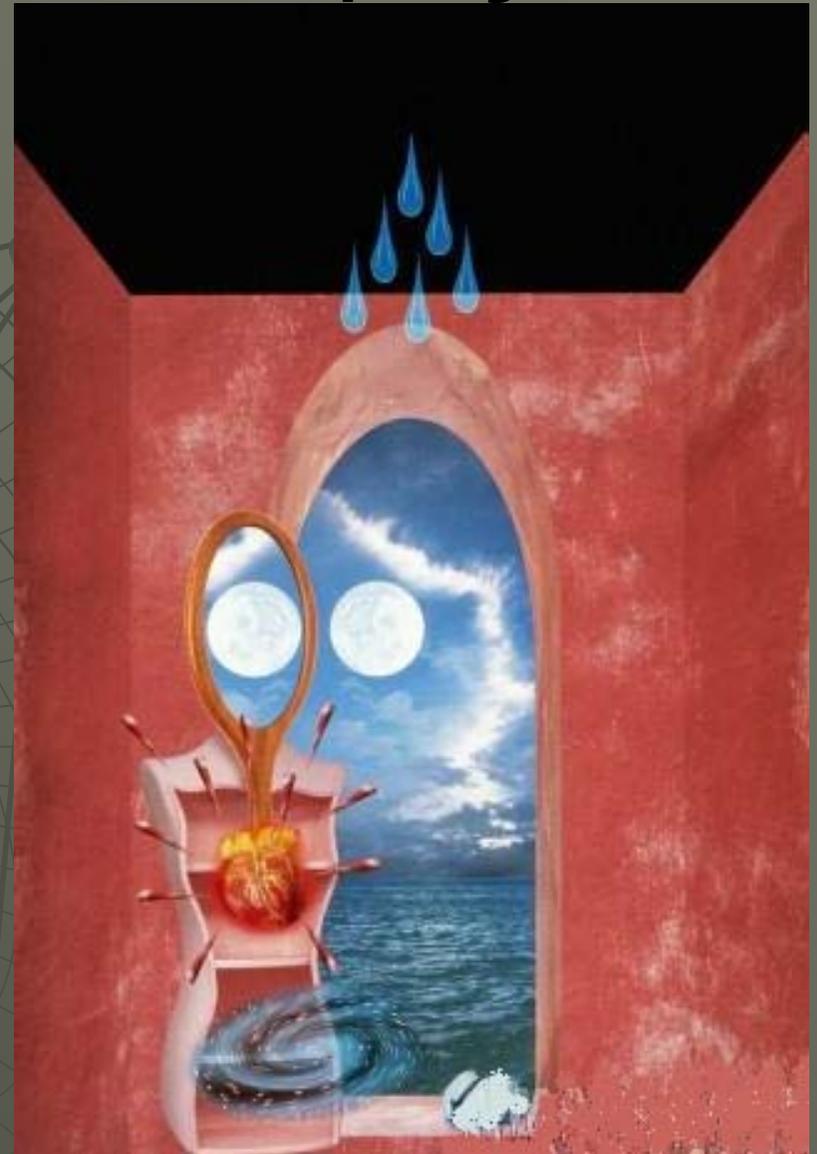
Ηλεκτρονικές Κοινότητες Μάθησης

Μαρία Φραγκάκη,
δασκάλα

Είναι μεγάλος ο κόσμος...

... και το σώμα μας να τον χωρέσει τόσο μικρό. Είναι πλατιά η σκέψη μας. Όμως δε φτάνει να διοδέψει τον άπειρο ουρανό. Και το μέτρο της ύπαρξής μας της φωτεινής είναι η γνώριμη πυγολαμπίδα μέσα στην ατέλευτη λάμψη του ήλιου.

Λιαντίνης, 2000

*Είναι φυσιολογικό να νιώθουμε έλξη προς μέσα που μας βοηθούν να επικοινωνήσουμε και να σχηματίσουμε κοινότητες γιατί στην πραγματικότητα αυτό μας κάνει πιο ανθρώπινους. Η **επικοινωνία μέσω υπολογιστών** είναι ένα μέσο που συμπεριλαμβάνεται σε αυτά που εν δυνάμει δημιουργούν κοινότητες, εν προκειμένω τις ηλεκτρονικές Κοινότητες.*

Harasim (1989) & Hiltz, Teles και Turoff (1996):

Ορίζοντας τις ΗΚΜ...

Οι Κοινότητες Μάθησης (ΚΜ) αποτελούν στην ουσία **μαθησιακά περιβάλλοντα** στα οποία οι συμμετέχοντες (μαθητές ή χρήστες, εκπαιδευτές ή συντονιστές) μπορούν να συνευρισκονται, να επικοινωνούν, να θέτουν στόχους, να συνεργάζονται και τελικά να μαθαίνουν.

Όταν μια ΚΜ βασίζεται στην τεχνολογία για την επικοινωνία των χρηστών και ειδικότερα στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και το διαδίκτυο, μπορεί να χαρακτηριστεί ηλεκτρονική Κοινότητα Μάθησης ή ΗΚΜ.

Ποιοτική μορφή ΗΚΜ

«... [Οι ηλεκτρονικές Κοινότητες Μάθησης] δε δημιουργούνται αυθόρμητα αλλά τείνουν να οργανώνονται γύρω από σαφή πλαίσια λειτουργίας, κανόνων συμπεριφοράς, στόχων και υλικού.

Οι Κοινότητες αυτές είναι **βασισμένες σε αξίες και έχουν ποιοτικά χαρακτηριστικά** και συνεπώς η επιτυχία μιας κοινότητας μάθησης βασίζεται σε μια ξεκάθαρη αντίληψη για το είδος της κοινότητας που θέλουμε να οικοδομήσουμε».

Χρονάκη και Μπουρδάκη (2003)

Κοινωνικά Δίκτυα

- ◆ «Ένα δίκτυο ορίζεται γενικά ως μια ειδικού τύπου σχέση που συνδέει ένα καθορισμένο σύνολο **προσώπων, αντικειμένων ή γεγονότων**».
Groth (2003), Mitchell (1969) & Knoke & Kuklinski (1983):
- ◆ Ο όρος «Κοινωνικά Δίκτυα», περιλαμβάνει ένα σύνολο προσώπων (ανθρώπων) και τις μεταξύ τους **σχέσεις**. Ο όρος «κοινωνικά» υπονοεί ότι τα δίκτυα αυτά περιλαμβάνουν μόνο τα πρόσωπα που μετέχουν σε αυτά. Σύμφωνα με τους Wellman, Salaff, Dimitrova, Garton, Gulia και Haythornthwaite (1996),
- ◆ Ο όρος «Κοινωνικά Δίκτυα υποστηριζόμενα από υπολογιστές (ή ΤΠΕ)» (στα Αγγλικά: *computer supported social networks*) που περιλαμβάνει ειδικά **τα πρόσωπα και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσω υπηρεσιών ΤΠΕ**, όπως το chat, το forum και το e-mail.

Περιβάλλοντα λογισμικών και Πλατφόρμες Υλοποίησης ΗΚΜ - Υπηρεσίες

- ◆ Περιλαμβάνουν μια εξειδικευμένη *διαδικτυακή πύλη (web portal)*, σχεδιασμένη συνήθως για να λειτουργούν σε ολόκληρο το διαδίκτυο (*internet*), ορισμένες φορές για να λειτουργούν μόνο σε τοπικό δίκτυο (*intranet*), αλλά πολλές φορές για να λειτουργούν τμηματικά και σε τοπικό δίκτυο και στο ευρύτερο διαδίκτυο (*intranet* και *extranet*).

Υπηρεσίες & Διαδικασίες

- ◆ Βασικές υπηρεσίες *επικοινωνίας* (τα κλασσικά: email, ftp, forum ή news, chat, video-conference, κλπ.)
- ◆ Υπηρεσίες *διαχείρισης του μαθήματος* (όπως δυνατότητα συντονισμού - moderation, καταγραφή ενεργειών σχετικών με το μάθημα, βαθμολόγιο, παρακολούθηση της πορείας των εργασιών, εργαλεία παρατήρησης, ημερολόγιο μαθήματος, πίνακες ανακοινώσεων, κλπ.)
- ◆ Υπηρεσίες *διαχείρισης του συστήματος* (όπως διαχείριση χρηστών, κοινόχρηστων πόρων, προχωρημένα θέματα ασφάλειας, κλπ.)
- ◆ Υπηρεσίες και εργαλεία *διαχείρισης της γνώσης* (όπως η ύπαρξη μιας *Βάσης Εγγράφων* ή *Βάσης Γνώσης*, διαχείριση αυτής, προσθήκη και ενημέρωση της ύλης των μαθημάτων που δίνονται, online εργαλεία αναζήτησης στη *Βάση* και στο διαδίκτυο, κλπ.)
- ◆ Άλλες προηγμένες υπηρεσίες, όπως αυτόματες *ενημερώσεις* σε περίπτωση αλλαγής στοιχείων (φακέλου ή εγγράφου), δυνατότητα αυτόματου κλειδώματος και ξεκλειδώματος (*συγχρονισμού*) εγγράφων που επιτρέπει τη συνεργατική συγγραφή (μπορεί να θεωρηθεί και υπηρεσία διαχείρισης του μαθήματος), κλπ.

Συστήματα υποστήριξης ΗΚΜ

- ◆ **Με Πλατφόρμες Λογισμικού**
- ◆ **Χωρίς Πλατφόρμες Λογισμικού**

«**ανοιχτές**», δηλαδή προσβάσιμες από ευρύ κοινό, χωρίς σαφώς διατυπωμένους μαθησιακούς στόχους και περιεχόμενο που λειτουργούν περισσότερο ως ένας τόπος συνάντησης και ανταλλαγής απόψεων, ως μια διαρκής αλλά χαλαρή υποστηρικτική δομή για τα μέλη της. Netmeeting ή άλλα **προγράμματα που υποστηρίζουν videoconference**, το Ichat ή άλλα **προγράμματα σύγχρονης επικοινωνίας**, το Virtual Meeting, το Lotus Notes, ακόμη και **λογισμικά διαχείρισης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ασύγχρονης συζήτησης** (όπως τα Outlook, Outlook Express, Eudora, κλπ).

Wikis: Ολόκληρη κατηγορία συστημάτων που βασίζονται στη συνεργατική κατασκευή υπερκειμένων και ιστοσελίδων (collaborative hypertexts - Schneider και συν. 2002)

E-Class, Moodle: Βασίζονται στη φιλοσοφία λογισμικού ανοιχτού κώδικα

Αρχές ΗΚΜ

- ◆ *Ειλικρίνεια*
- ◆ *Ανταπόκριση*
- ◆ *Καλή Συμπεριφορά*
- ◆ *Σεβασμός*
- ◆ *Ακεραιότητα*
- ◆ *Διαμόρφωση Κοινών Στόχων*

... σε συνδυασμό με την προσπάθεια επίλυσης των κοινά αποδεκτών προβλημάτων και βέβαια η έννοια της *αλληλεπίδρασης*, της *συλλογικότητας* και του *ανήκειν* είναι τα βασικά στοιχεία που διαφοροποιούν τελικά μια απλή συνάθροιση ατόμων μέσω διαδικτύου από μια *ΗΚΜ*.

Palloff και Pratt (1999)

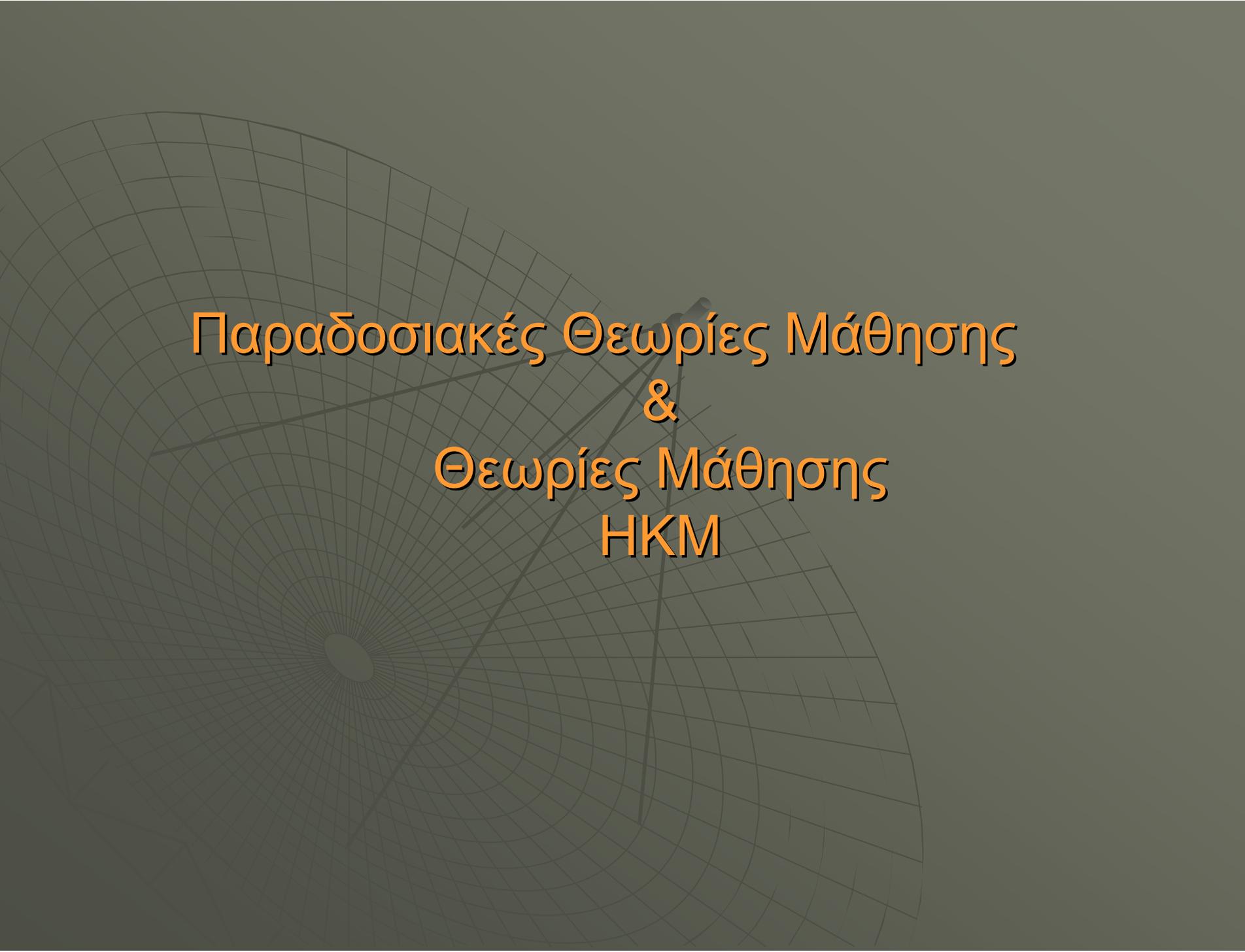
Χαρακτηριστικά ΗΚΜ

- ◆ Έτος υλοποίησης της δραστηριότητας ή του προγράμματος εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης. Χώρα ή χώρες υλοποίησης ή προέλευσης. Ονομασία προγράμματος. Οργανισμοί ή Ιδρύματα (Πανεπιστημιακά κυρίως) που συμμετείχαν ή οργάνωσαν τη δραστηριότητα. Πλατφόρμα λογισμικού που χρησιμοποιήθηκε (αν ήταν απλές υπηρεσίες αναφέρεται).
- ◆ Ο βαθμός της αυτοδιοίκησης και το είδος του προγράμματος, αν πρόκειται για ανοιχτό (συμμετοχή των εκπαιδευόμενων στην πορεία της εκπαίδευσης) ή για κλειστό σύστημα (η συμμετοχή των εκπαιδευόμενων είναι μικρή ή ανύπαρκτη όσον αφορά στον καθορισμό της πορείας της εκπαίδευσης). Στις ενδιάμεσες περιπτώσεις πχ. ενός μικρού βαθμού ελευθερίας υπάρχει η αναφορά «σχετικά κλειστό σύστημα» ή «σχετικά ανοιχτό σύστημα», ανάλογα αν ήταν περισσότερο κλειστό ή ανοιχτό αντίστοιχα.

- ◆ Το **πρότυπο** (μοντέλο εφαρμογής) συμμετοχής και αλληλεπίδρασης των εκπαιδευόμενων.
 - **Bleanded Learning**: συνδυασμός υπηρεσιών σύγχρονης & ασύγχρονης μετάδοσης
 - **Hybrid Learning**: συνδυασμός πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία (face-to face) & μαθησιακού περιβάλλοντος στο διαδίκτυο (web based learning)
- ◆ **Είδος** (βαθμίδα, φοιτητές, τελειόφοιτοι, μεταπτυχιακοί, κλπ.) και αριθμός των εκπαιδευτικών που παρακολούθησαν. Ακόμη αν το πρόγραμμα αναφερόταν σε εκπαιδευτικούς εν ενεργεία, που παράλληλα με την παρακολούθησή του εργάζονταν.
- ◆ **Θέμα** που πραγματευόταν η εκπαίδευση/ επιμόρφωση και διάρκεια του προγράμματος.

Χαρακτηριστικά ΗΚΜ

- ◆ **Χαρακτηριστικό - δείκτης Συνοχής Σ:** ο βαθμός συνοχής της Κοινότητας, με ακέραιες τιμές από 0 (Κοινότητα με χαλαρούς δεσμούς μεταξύ των μελών) μέχρι 2 (πολύ συνεκτική με μεγάλη επικοινωνία).
- ◆ **Χαρακτηριστικό - δείκτης Αυτοδιοίκησης Δ:** ο βαθμός αυτοδιοίκησης, με ακέραιες τιμές από 0 («ανοιχτές», αυτοδιοικούμενες Κοινότητες όπου εφαρμόζεται κυρίως χαμηλού επιπέδου συντονισμός) μέχρι 2 (κλειστές Κοινότητες όπου εφαρμόζεται κυρίως υψηλού επιπέδου – καθοδηγούμενος– συντονισμός).
- ◆ **Χαρακτηριστικό - δείκτης Χρήσης Ηλεκτρονικών Μέσων Η:** ο βαθμός της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων, με ακέραιες τιμές από 0 (εναλλαγή χρήσης ηλεκτρονικής επικοινωνίας και πρόσωπο με πρόσωπο επαφής – με έμφαση στη δεύτερη), μέχρι 2 (αποκλειστική χρήση ηλεκτρονικών μέσων για επικοινωνία και συνεργασία).
- ◆ **Χαρακτηριστικό - δείκτης Συνάφειας Επαγγελματιών Ε:** το είδος της απασχόλησης των εκπαιδευόμενων, με ακέραιες τιμές από 0 (με συμμετοχή κάθε είδους εργαζομένων ή μη, όχι απαραίτητα εκπαιδευτικών με χαλαρούς δεσμούς εργασίας), μέχρι 2 (με συμμετοχή αποκλειστικά εν ενεργεία εκπαιδευτικών).

Παραδοσιακές Θεωρίες Μάθησης
&
Θεωρίες Μάθησης
ΗΚΜ

Παραδοσιακές γνωστικές θεωρίες

- ♦ εξετάζουν την *αναζήτηση της πληροφορίας (inquiry)* ως μια εξατομικευμένη νοητική διαδικασία
- ♦ επικεντρώνουν στην ανάλυση και μελέτη του πως το *άτομο επεξεργάζεται τις νοητικές του αναπαραστάσεις*, χωρίς να εξετάζουν ιδιαίτερα τις πιθανές αλληλεπιδράσεις με το περιβάλλον ή άλλα άτομα.

- ◆ η κλασική θεωρία της **Εξαρτημένης μάθησης του Pavlov** (*Classical Conditioning*: Kentridge 2002),
- ◆ η **Συμπεριφοριστική προσέγγιση** ή ενεργός εξαρτημένη μάθηση του Skinner (*Behaviorism - Operant Conditioning*: Skinner 1950, 1953),
- ◆ ορισμένες Γνωστικές θεωρήσεις όπως η **Γνωστική θεωρία του Piaget** (*Genetic Epistemology*: Piaget 1969, 1970, Ράπτης και Ράπτη 1998),
- ◆ ο **Δομητισμός του Papert** (*Constructivism*: Papert 1980, 1990, Ράπτης και Ράπτη 1998),
- ◆ η θεωρία **Gestalt** (Wertheimer 1923),
- ◆ Θεωρίες Μάθησης βασισμένες στην **επεξήγηση** (*Explanation-based learning*: Mitchell και συν. 1986, Chi και συν.1989, VanLehn & Jones 1993, Dillenbourg και συν 1996)
- ◆ η **Σημειωτική Θεωρία** (*Semiotics Theory*: Eco 1976, Cunningam 1992, Ράπτης και Ράπτη 1998)
- ◆ η **Ανακαλυπτική και Πραγματιστική μάθηση του Bruner** (*Constructivist Theory*: Bruner 1966, 1973, Ράπτης και Ράπτη 1998)
- ◆ η **Θεωρία Αποθήκευσης και Επεξεργασίας των Πληροφοριών** (Atkinson και Shiffrin 1968, αναφορά στο Ράπτης και Ράπτη 1998, Case 1978, Varela 1989), κλπ.

Κοινωνικής αλληλεπίδρασης

- ◆ ερμηνεία και μελέτη για το πως πραγματοποιείται η μάθηση σε ένα περιβάλλον συνεργασίας και αλληλεπίδρασης, κάτι που συμβαίνει τελευταία όλο και πιο συχνά λόγω της ταχύτατης εξέλιξης της τεχνολογίας των επικοινωνιών. Προκειμένου για τη μελέτη της μάθησης που συντελείται σε αλληλεπιδραστικό περιβάλλον
- ◆ **Κοινωνικο-πολιτιστική Θεωρία του Vygotsky** (Social Development Theory: Vygotsky 1962, 1978, 1987, Ράπτης και Ράπτη 1998),
- ◆ **η Συμβολική Αλληλεπίδραση του Mead** (Symbolic Interactionism, Mead 1934, 1932/1977, Blumer 1969)
- ◆ **ο Πραγματισμός του Dewey** (Pragmatism, Dewey 1911/1978, 1922/1983, Khalil 2004)

Κοινωνικό-γνωστικές Θεωρήσεις

Συγκερασμός της θεωρίας κοινωνικής αλληλεπίδρασης και παραδοσιακών γνωστικών θεωρήσεων

- ◆ Σύγχρονες Θεωρίες Μάθησης όπως η *Συνεργατική Μάθηση* (*Collaborative Learning*: Dillenbourg και συν. 1996, Dillenbourg 1999),
- ◆ Θεωρίες βασισμένες σε διάφορα *Κοινωνιολογικά Μοντέλα* (*Sociological Paradigms*: Burrell & Morgan 1979, McDonald 2002),
- ◆ η Θεωρία της *Προσαρμοσμένης Διάρθρωσης* (*Adaptive Structuration Theory*: Giddens 1984, DeSanctis και Poole 1994, McDonald 2002),

Θεωρίες που σχετίζονται με την αλληλεπίδραση και την επίδοση σε ομάδες (Psychological Theories of Group Interaction and Performance: McGrath 1984, McDonald 2002)

- ◆ η *Κοινωνική Ψυχολογία της Οργάνωσης* (*Social Psychology of Organizing*: Weick 1979, McDonald 2002),
- ◆ η *Θεωρία της Δραστηριότητας* (*Activity Theory*: Engestrom 1987, Bodker 1991, Kuutti 1996, Nardi 1996, Bellamy 1996, Jonassen 2000),
- ◆ του *Κατανεμημένου Γινώσκειν* (*Distributed Cognition*: Salomon, 1995, Pea 1995, Hollan, Hutchins & Kirsh 2000, Rogers 2000, Halverson 2002),
- ◆ της *Εγκαθιδρυμένης Μάθησης* (*Situated Learning*: Brown, Collins και Duguid 1989, Lave και Wenger 1991, Brown και Duguid 1991, Wenger 1998), κλπ.

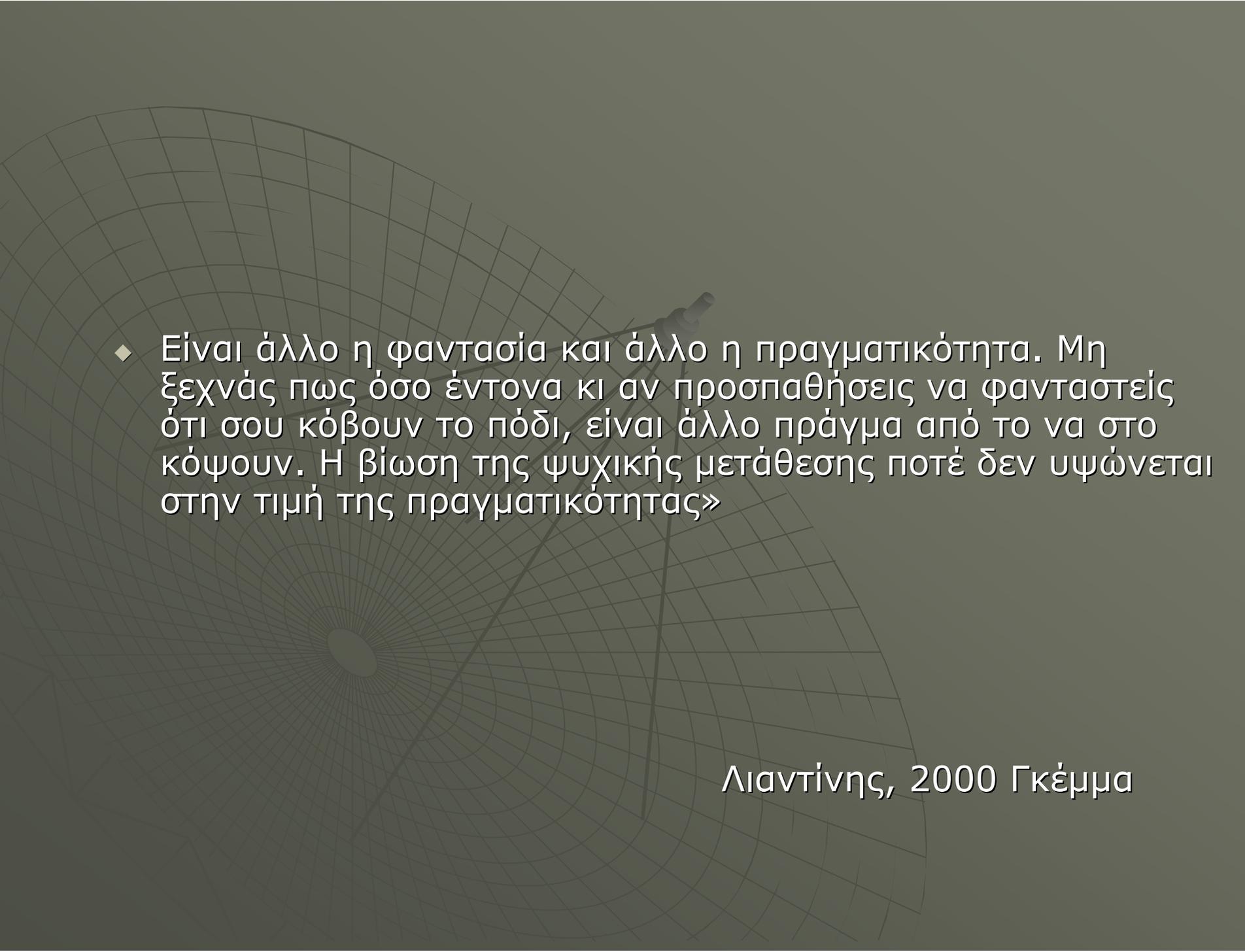
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

- ◆ Πολυμορφική εκπαίδευση (Polymorphic Education, Λιοναράκης)
- ◆ Πλαίσιο για εφαρμογή σύγχρονων θεωριών μάθησης
- ◆ Αντιμετώπιση ειδικών συνθηκών, κόστος

Προβληματισμοί

Οι υπολογιστές, τα modem και τα επικοινωνιακά δίκτυα αποτελούν την τεχνολογική υποδομή της επικοινωνίας μέσω υπολογιστή. Ο κυβερνοχώρος είναι ένας [ιδεατός] χώρος κυβερνούμενος από αρχές, όπου *οι ανθρώπινες σχέσεις, οι πληροφορίες, ο πλούτος και η ισχύς ελέγχονται από ανθρώπους που χρησιμοποιούν την επικοινωνία μέσω του υπολογιστή* [τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας]. Οι Εικονικές [ηλεκτρονικές] Κοινότητες είναι το σύνολο των πολιτιστικών στοιχείων που αναδύονται όταν ένας ικανός αριθμός ανθρώπων αλληλεπιδρά αρκετά συχνά στον κυβερνοχώρο.

Rheingold (1992, 1993)

-
- ◆ Είναι άλλο η φαντασία και άλλο η πραγματικότητα. Μη ξεχνάς πως όσο έντονα κι αν προσπαθήσεις να φανταστείς ότι σου κόβουν το πόδι, είναι άλλο πράγμα από το να στο κόψουν. Η βίωση της ψυχικής μετάθεσης ποτέ δεν υψώνεται στην τιμή της πραγματικότητας»

Λιαντίνης, 2000 Γκέμμα